

УДК 336.226.112.1

Костянтин ШВАБІЙ
Тетяна БУГАЙ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РЕФОРМИ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Розглянуто актуальні питання реформи оподаткування доходів населення в Україні. На основі аналізу розподілу податкового навантаження на фізичних осіб зроблено пропозиції щодо зміни підходів в оподаткуванні доходів населення. Оцінено ризики і переваги зроблених рекомендацій. Аргументовано, що у разі запровадження зазначених змін розподіл навантаження стає більш справедливим, що дасть змогу почати формування нової ефективною системи оподаткування в Україні.

Ключові слова: платники податків, податок, дохід, податок на доходи фізичних осіб, справедливість оподаткування, податкове навантаження, шкала доходів.

Константин ШВАБИЙ, Татьяна БУГАЙ

Актуальные вопросы реформы налогообложения доходов населения Украины

Рассматриваются актуальные вопросы реформы налогообложения доходов населения в Украине. На основе анализа распределения налоговой нагрузки на физических лиц сделан ряд предложений по изменению подходов в налогообложении. Оцениваются риски и преимущества предложенных рекомендаций. Аргументировано, что в случае введения указанных изменений распределение нагрузки становится более справедливым, что позволит начать формирование новой эффективной системы налогообложения в Украине.

Ключевые слова: налогоплательщики, налог, доход, налог на доходы физических лиц, справедливость налогообложения, налоговая нагрузка, шкала доходов.

Kostyantyn SHVABIY, Tetiana BUGHAY

Agenda of personal income tax' reform in Ukraine

Introduction. *The article deals with the urgent issues of reforming taxation of incomes of the population in Ukraine. It was made a number of proposals for changes in approaches to taxation of incomes. That was based on the distribution of tax burden on individuals. It was proposed to introduce standard and personal deductions in the personal income tax mechanism.*

Purpose *of legalization of wage fund it is appropriate the reduction and changing proportions and distribution of single social contribution between employers and employees, and the introduction of indirect methods for determining tax liability from personal income tax. To strengthen the effectiveness of implementation of these proposals it was reasoned need for the implementation measures of non-tax character. This includes strengthening the control over the*

circulation of cash in the banking sector, combating fictitious bankruptcy, increasing the responsibility of judges, notaries for the legalization of useless contracts.

Results. *This paper was evaluated the risks and benefits of recommendations. The main risk of implementation of these measures is the loss of substantial tax revenues. But they will be partially compensated by growth in aggregate purchasing power of population in Ukraine.*

Conclusion. *Besides these changes in the tax system are positive for economic growth. It was argued that in case of the introduction of these changes the distribution of the tax burden becomes more equitable, which will start forming a new efficient tax system in Ukraine.*

Keywords: *taxpayers, tax, income, personal income tax, just taxation, tax burden, scale of incomes.*

JEL Classification: H240

Постановка проблеми: Протягом 2014 р. було прийнято декілька законів, що суттєвим чином змінили систему оподаткування доходів населення України. Так, Закон України “Про запобігання фінансової катастрофи та створення умов для економічного зростання” № 1166-VII від 27.03.2014 передбачає оподаткування доходів за банківськими депозитами, процентів на вклад члена кредитної спілки, сум пенсій або щомісячного довічного грошового утримання, отримуваних платником податку з Пенсійного фонду України чи бюджету згідно із законом, якщо їх розмір перевищує десять тисяч гривень на місяць. Законом “Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України” № 1621-VII від 31.07.2014 запроваджено військовий збір, базою нарахування якого є доходи у формі заробітної плати, заохочувальні та компенсаційні виплати або винагороди, які нараховуються платнику у зв’язку з трудовими відносинами та за цивільно-правовими договорами. Підвищено ставки акцизного податку, зокрема на алкогольні напої, тютюнові вироби, нові легкові автомобілі і мотоцикли. У новій формі запроваджено податок на майно. З огляду на це абсолютно очевидним є факт збільшення податкового навантаження на доходи зна-

чної кількості громадян. Так, якщо проаналізувати співвідношення запланованого до сплати у 2015 р. податку на доходи фізичних осіб (далі ПДФО) та податку на прибуток підприємств, то з населення має бути стягнуто на 50 млрд. грн. податків більше ніж, з юридичних осіб. Ще кілька років тому сплата ПДФО та податку на прибуток здійснювалася приблизно в однакових обсягах.

З огляду на ці обставини в роботі поставлено за **мету** розглянути питання подальшого реформування системи оподаткування доходів населення в контексті детінізації фонду оплати праці та створення сприятливих умов для відновлення позитивних темпів економічного зростання.

Виклад основного матеріалу. Автори більшості концепцій реформування в сфері оподаткування доходів населення ставлять за основну мету детінізацію трудових доходів населення. Справді тіньовий сектор економіки (далі ТСЕ) України є доволі великим. Лише тіньовий фонд заробітної плати (далі ФОП), за різними оцінками, становить від 200 до 400 млрд. грн. на рік. Зрозуміло, що для податку на доходи фізичних осіб це досить значний резерв бази оподаткування. Саме тому детінізація ФОП є одним із першочергових заходів порядку денного, але вирішення проблеми передбачає з’ясування та визначення причин її

походження, що дасть змогу "лікувати" не наслідки, а витoki "хвороби".

Однією з головних причин існування великого за масштабами ТСЕ є несправедливість вітчизняної податкової системи, в межах якої відбувається дискримінація одних платників на користь інших. Це стосується як фізичних, так і юридичних осіб. Платники податків вважають вітчизняну систему оподаткування несправедливою, що зумовлює масштабність опортуністичних настроїв серед них, тому основною передумовою детінізації ФОП є формування позитивного ставлення платників податків до держави та системи оподаткування. Щодо останньої, то слід вести мову про необхідність створення більш справедливої системи оподаткування порівняно з діючою.

Справедливість податкової системи чи окремого податку оцінюється на основі аналізу розподілу податкового навантаження між платниками. Діюча система оподаткування доходів фізичних осіб є несправедливою, оскільки розподіл податкового навантаження є нерівномірним [3; 4].

Якщо вести мову виключно про ПДФО, то виявляється, що існуючий обсяг надходжень зі сплати цього податку забезпечується переважно за рахунок заробітної плати. Така ситуація спостерігається протягом тривалого періоду часу, щонайменше протягом останніх десяти років, коли більше 90% усіх надходжень від ПДФО забезпечує оплата праці. На відміну від цього українські мільйонери сплачують лише 2,5% від загального обсягу податкових надходжень. Це при тому, що згідно з офіційними даними невеличка кількість українських мільйонерів (їх близько 6 тис. осіб) систематично отримує більше 50% усіх доходів фізичних осіб.

З огляду на це справедливості оподаткування персональних доходів можна досягти шляхом переміщення більшої частки податкового навантаження на більш замож-

них. Не обов'язково це має бути прогресивна шкала ставок ПДФО, оскільки прогресивність податку може призвести до зворотного ефекту. Зокрема, існує ризик тінізації доходів внаслідок оподаткування найбільш продуктивних і ефективних працівників.

На нашу думку, питання зменшення податкового навантаження на ФОП у формі ЄСВ з метою детінізації доходів населення слід розглядати в більш широкому контексті. Активізації потребує проведення пенсійної реформи як в частині демографічних аспектів реформи, так і активізації створення накопичувальної системи пенсійного страхування.

Вихідним моментом податкової реформи має бути розуміння того, що ефективних змін можливо досягти лише за умови прагнення створити більш справедливу систему оподаткування.

З огляду на це доречним і конструктивним буде підхід, коли більш справедливий розподіл податкового навантаження досягається не за рахунок збільшення прогресії податку, тобто через запровадження високих граничних ставок податку, а через застосування такого елемента податку, як стандартні та персональні вирахування з бази оподаткування.

Для детінізації ФОП, подолання тіньової зайнятості населення і, відповідно, зростання офіційного працевлаштування, усунення практики мінімізації податкових зобов'язань платниками, протидії корупції і хабарництва, на нашу думку, слід здійснити комплекс таких заходів:

1. Запровадити неоподатковуваний мінімум на рівні прожиткового як елемент ПДФО для всіх категорій платників податку незалежно від їх соціального статусу чи розміру доходу. Для цього необхідно скасувати обмеження на податкову соціальну пільгу, що регламентується п. 4.1. ст. 169 ПКУ. Фактично це буде аналог стандартного вирахування,

що є елементом персонального прибуткового податку в більшості провідних країн світу. Запровадження стандартного вирахування відповідає сутності персонального прибуткового податку. Так, А. Соколов визначав категорію доходу як об'єкта оподаткування як таке, що "обов'язково передбачає певну затрату, необхідну для його одержання" [2]. Така вимога до доходу як об'єкта оподаткування визначене не лише в працях класиків, а також сучасними авторитетними авторами. Зокрема, в Мірліз Рів'ю зазначається, що податок на дохід без вирахування витрат, що необхідні на генерування такого доходу, взагалі не є ефективним і не повинен бути в гарній податковій системі [9].

2. У середньостроковій перспективі необхідно запровадити персональні вирахування як елемент ПДФО. Суми вирахувань з бази оподаткування на персональне пенсійне страхування, медичну страховку, іпотечні виплати повинні бути звільнені від оподаткування. Тут є подвійний позитивний ефект. По-перше, буде даний потужний імпульс створенню накопичувальної системи пенсійного страхування в Україні, яка протягом 10 років з моменту початку пенсійної реформи залишається не ефективною. Вітчизняна економіка з часом отримує вагомим внутрішнім джерелом інвестиційних ресурсів. По-друге, персональні вирахування, як правило, вираховуються з бази оподаткування за результатами року при поданні щорічної декларації платника фізичної особи. Це призведе до охоплення декларуванням значно більшої кількості громадян України (коефіцієнт декларування в Україні становить лише 4% зайнятого населення¹) і сприятиме зростанню рівня податкової культури в нашому суспільстві.

3. Запровадити норматив визначення мінімальної заробітної плати не загалом по

¹ Для порівняння найбільша частка населення охоплена декларуванням в Польщі – 59%, в Словенії – 49%, в Словаччині – 18%.

економіці чи регіонах, а залежно від професії / виду діяльності. Природно, що диференціація заробітних плат залежить від продуктивності праці, тобто кваліфікації і виду діяльності робітника. Така система для цілей оподаткування повинна мати не рекомендаційний, а директивний характер. Це дасть змогу зменшити можливості мінімізації податкових зобов'язань з ПДФО та ЄСВ. Для цього в системі податкової звітності до форми 1 – ДФ необхідно внести код КВЕД підприємства, а також за кожним робітником встановити код професії згідно з класифікатором професій ДК 003 : 2010 (Наказ Держспоживстандарту України від 28 липня 2010 р. №327).

4. У середньостроковій перспективі (2015–2018 рр.) зробити градаційне (ступенево) зменшення і зміну пропорцій розподілу ЄСВ між роботодавцями і найманими працівниками. Темпи змін і розмір ставок ЄСВ може варіюватися і залежати від прогнозованої демографічної динаміки, в тому числі змін вікової структури населення України², реального дефіциту коштів ПФУ, запланованих заходів пенсійної реформи, зокрема в частині активізації створення накопичувальної системи пенсійного забезпечення. Це дозволить уникнути "шокової терапії" від податкової реформи у вигляді надмірного і некомпенсованого зростання дефіциту коштів ПФУ. Це забезпечить плавний перехід на нову систему оподаткування доходів. Крім того, згідно із запропонованим варіантом змін отримаємо ефект керованого процесу реформи, оскільки матимемо можливість фактично в реальному часі або з незначним лагом оцінювати ефект здійснюваних заходів.

5. Проведене раніше дослідження засвідчує, що регулятивна ефективність ПДФО

² Для цілей аналізу ми не маємо в розпорядженні прогнозних розрахунків демографічної динаміки України на середньо- і довгострокову перспективу. Цими питаннями займається Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України, фахівці якого мають бути залучені до вирішення поставленого завдання.

підсилюється існуючою системою соціальних виплат [4]. З огляду на це необхідно вже зараз – у комплексі із реформування ПДФО, ЄСВ – ставити питання про інтеграцію системи соціальних виплат громадянам України із механізмом персонального прибуткового податку. Це дозволить мінімізувати негативні поведінкові ефекти, що породжуються податками, і посилити адресність, цілеспрямованість надання соціальної допомоги.

6. З метою протидії корупції доречним є запровадження непрямих методів визначення податкових зобов'язань зі сплати податку на доходи фізичних осіб (метод аналізу балансу доходів і витрат платника податку), насамперед це повинно стосуватися публічних осіб та державних службовців³.

7. Удосконалення інституту кримінальної відповідальності за ухилення від сплати податків. В Україні є неефективною відповідальність за ухилення від сплати податків, що суттєвим чином зменшує ефективність інших санкцій за дане правопорушення, призводить до несумлінного ставлення платників податків до виконання свого обов'язку, в тому числі достовірного декларування доходів. Фактично відповідальність існує лише у вигляді фінансових санкцій (штраф, відшкодування збитків). У п. 4 ст. 212 ККУ зазначено: "особа, яка вчинила діяння, передбачені частинами першою, другою, або діяння, передбачені частиною третьою (якщо вони призвели до фактичного ненадходження до бюджетів чи державних цільових фондів коштів в особливо великих розмірах) цієї статті, звільняється від кримінальної відповідальності, якщо вона до притягнення до кримінальної відповідальності сплатила податки, збори (обов'язкові платежі), а також відшкодувала шкоду, завдану державі їх несвоєчасною

сплатою (фінансові санкції, пеня)". Фактор покарання, згідно з останніми дослідженнями, є найбільш важливим в переліку тих, що визначають поведінку платника податку, його схильність до сплати або ухилення [7].

Для підсилення ефективності реалізації цих пропозицій доречно передбачити заходи впливу неподаткового характеру. Одним з першочергових результатів таких заходів має стати створення таких несприятливих умов функціонування конвертаційних центрів, коли їх робота стає нерентабельною і всі податкові витрати на офіційну виплату заробітної плати можуть бути щонайменше співставними з трансакційними витратами конвертаційного центру. Серед таких мають бути заходи спрямовані на посилення контролю за обігом готівки в банківській сфері, протидія фіктивному банкрутству, підвищення відповідальності суддів, нотаріусів за легалізацію нікчемних угод тощо.

На нашу думку, для комплексної оцінки результатів будь-якої податкової реформи, змін податкового законодавства тощо, аналіз очікуваних результатів та ризиків має відбуватися за трьома основними критеріями: 1) бюджетний, 2) добробуту (Парето-критерій), 3) впливу на економічне зростання. Бюджетний критерій передбачає оцінку витрат чи навпаки додаткових податкових надходжень до бюджету. Якщо змін податкових надходжень немає, то кажуть, що реформа є нейтральною стосовно доходів бюджету. Критерій добробуту платників податків передбачає аналіз змін (поліпшення/погіршення) фінансового чи матеріального стану платників податків. І нарешті, критерій впливу податкових змін на зростання ВВП передбачає прогнозу оцінку макроекономічної динаміки.

Аналізуючи очікувані результати за бюджетним критерієм зазначимо, що для збільшення прогресивності ПДФО і податкового навантаження загалом за шкалою доходів необхідним є запровадження

³ Це підтверджується проведенням у 2013 р. в НДЦ ПО дослідженням на замовлення МДЗУ, зокрема НДР "Запровадження загальнообов'язкового декларування доходів і майнового стану громадян в Україні" (№ держреєстрації 0113U000280).

неоподаткованого мінімуму в розмірі, що дорівнює 100% загального значення показника прожиткового мінімуму для всіх категорій платників податку незалежно від їх соціального статусу чи розміру доходу.

Розподіл податкового навантаження за шкалою доходів згідно з існуючою системою оподаткування і згідно з нашими пропозиціями наочно представлений на рис. 1.

запровадження нових високих ставок податку, що неодмінно призведе до штучної маніпуляції податковим статусом різних джерел доходу, а через зняття обмеження на ПСП для всіх категорій громадян незалежно від обсягу їхнього доходу чи особливого соціального статусу (інваліди, студенти, чорнобильці та ін.) також дозволить збільшити купівельну спроможність насе-

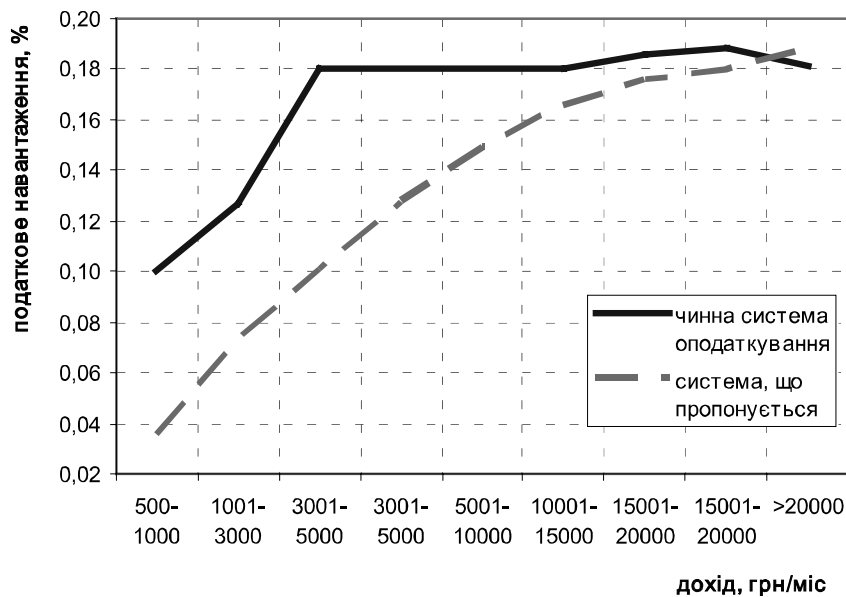

Рис. 1. Розподіл податкового навантаження за шкалою доходів (чинна система vs система, що пропонується)

З наведеного рисунка можна побачити, що у такому випадку зменшується податкове навантаження фактично для всіх платників податків і лише для найбагатших, з місячним доходом понад 20 тис. грн., податкове навантаження стає більшим за те, що існує згідно з чинною системою оподаткування.

Враховуючи, що розподіл податкового навантаження для платників з місячним доходом вище 20 тис. грн. стає регресивним, доцільно скасувати граничну межу доходу, яка виступає базою нарахування ЄСВ.

Загалом це дасть змогу збільшити прогресивність ПДФО і розподілу податкового навантаження за шкалою доходів. Збільшення прогресивності ПДФО не за рахунок

лення, що повертається також до бюджету сплаченими податками на споживання.

Проте зменшення податкового навантаження означає падіння обсягу податкових надходжень до бюджету. Ці втрати необхідно оцінити.

Для оцінки механічного результату⁴, тобто приросту чи падіння податкових надходжень від зміни того чи іншого елементу податку, найкраще підходять мікросимуляційні моделі. В Україні такої моделі немає для жодного з основних податків. Немає також достатньо якісної статистичної бази,

⁴ Як відомо, будь-які зміни в оподаткуванні призводять до фіскального результату, що складається з двох частин, породжених механічним та поведінковим ефектами. Більш детально див. [8].

використовуючи яку можна здійснювати необхідні розрахунки. Проте слід хоча б приблизно оцінити втрати податкових надходжень від сплати ПДФО за механічним ефектом, що будуть у результаті запровадження неоподаткованого мінімуму для всіх категорій платників податків.

Відповідно, оцінка втрат податкових надходжень за механічним ефектом зроблена на основі простої моделі, що описує функцію податкових надходжень наступним чином:

$$TR = \sum_{i=1}^n i_i \times t_i, \quad (1)$$

де TR – податкові надходження від сплати ПДФО;

n – кількість платників податків;

i_i – дохід i -го платника,

t_i – середня ефективна ставка податку для i -го платника.

Оскільки розподіл платників податків у нас представлений за певними інтервалами шкали доходів (тобто в агрегованому вигляді), то для кожного такого інтервалу доходу взято середній розмір доходу. Таким чином, база оподаткування ПДФО за цим інтервалом – це середній розмір доходу помножений на кількість платників у даному інтервалі доходу. Оцінки t_i фактично є середніми ефективними ставками податку для даного інтервалу доходу. Наочно зміна цієї ставки представлена на рис. 1. З урахуванням зміни середньої ефективної ставки податку для певного інтервалу доходу формула для оцінки зміни податкових надходжень така:

$$\Delta TR = \sum_{i=1}^n i_i \times (t_{i,t+1} - t_{i,t}), \quad (2)$$

де ΔTR – зміна податкових надходжень у результаті зміни середньої ефективної ставки податку з $t_{i,t}$ на $t_{i,t+1}$.

Арифметично середня ефективна ставка податку до та після запровадження неоподаткованого мінімуму за інтервалами шкали доходів розрахована в авторській роботі [3].

За допомогою моделі 1 оцінка втрат податкових надходжень здійснюється на основі припущення, що у короткостроковому періоді змінюються лише середні ефективні ставки податку. Очевидно, що для оцінки змін податкових надходжень критично важливою є інформація про розподіл платників податків за шкалою доходів. Найновітніша доступна нам інформація про щільність розподілу платників за шкалою доходів у 2013 р. взята з урядової концепції реформування податкової системи України, що була представлена влітку 2014 р. [1]. На рис. 3 представлені графіки функцій щільності розподілу платників податків за шкалою доходів у 2010 і 2013 рр. Шкала доходів на рис. 2 і 3, на відміну від рис. 1, вимірюється у мінімальних заробітних платах на місяць. Наочне порівняння графіків щільності розподілу дає змогу зробити висновок, що протягом 2010–2013 рр. функція щільності розподілу платників податків за шкалою доходів змінилася таким чином, що щільність платників податків біля медіанного доходу (інтервал від 1 до 3 мінімальних заробітних плат) зросла ще більше порівняно з 2010 р. Слід зазначити, що графіки функцій щільності на рис. 3 є агрегованим варіантом функцій щільності на рис. 2. Тут єдиним інтервалом (1–3 мінімальних заробітних плат) представлена сумарна концентрація платників, що на рис. 2 розбита на два інтервали (1–2 та 2–3 мінімальних заробітних плат). Така агрегація зумовлена необхідністю здійснення порівняння функцій розподілу платників за 2010 і 2013 рр.

Слід зазначити: щоб мінімізувати втрати зі сплати податкових надходжень під час зміни ставки податку, необхідно виконати таку умову: зменшення податкового навантаження має бути найменшим в тому інтервалі шкали доходів, де є найбільша щільність (концентрація) платників. Тому вже інтуїтивно зрозуміло, що запровадження неоподаткованого мінімуму для

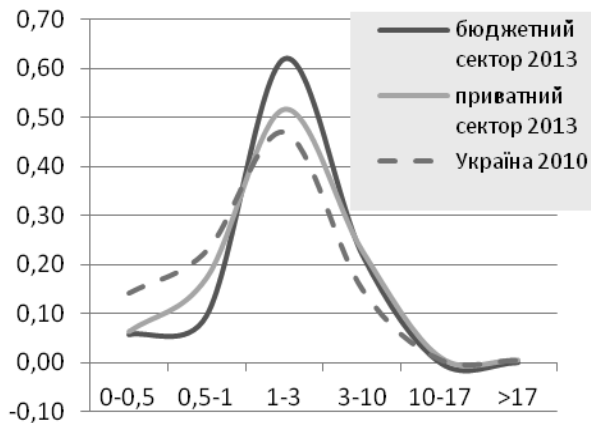

Рис. 2. Функція щільності розподілу платників ПДФО з деталізацією інтервалу 2–3 мінімальні заробітні плати, 2013 р.

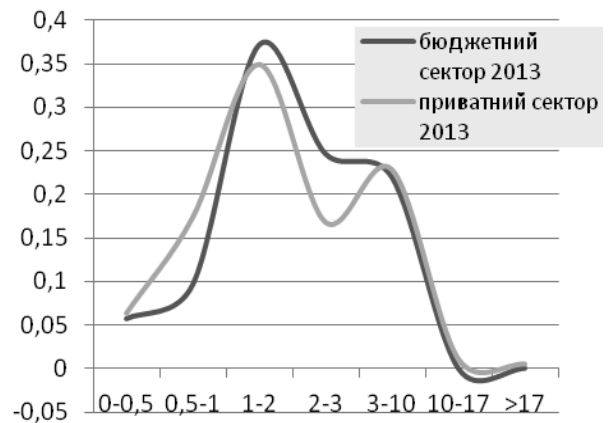

Рис. 3. Агрегована функція щільності розподілу платників ПДФО, 2013 р.

всіх категорій платників податків має призвести до суттєвих втрат податкових надходжень.

Отримана оцінка втрат податкових надходжень на основі рівняння 2 і останніх даних про розподіл платників податків за шкалою доходів складає доволі суттєву величину, а саме: втрати складають близько 1/3 річних податкових надходжень зі сплати ПДФО.

Зрозуміло, що це значний фіскальний ризик для місцевих бюджетів. Акцентуємо ще раз увагу на тому, що не слід розраховувати на швидку детінізацію доходів у результаті зменшення податкового навантаження, принаймні в короткостроковому періоді часу.

Поряд із цим у результаті запровадження стандартного вирахування слід очікувати приросту податкових надходжень від сплати ПДВ, оскільки збільшиться база оподаткування цим податком через зростання сукупного попиту (купівельної спроможності громадян). Сума приросту податкових надходжень від сплати ПДВ буде варіюватися в інтервалі від нуля, у випадку спрямування споживання на товари і послуги представлені в тіньовому секторі економіки до величини, яка дорівнює добутку середньо-

ефективної ставки ПДВ та суми зменшення податкових надходжень від сплати ПДФО (1/3 річних податкових надходжень сплати цього податку).

Якщо нехтувати поведінковим ефектом, а оцінити лише механічний ефект такої трансформації, а також виходити з наших оцінок щодо зменшення податкових надходжень зі сплати ПДФО на третину у випадку запровадження стандартного вирахування, то можемо оцінити приблизну величину приросту надходжень ПДВ. Так, якщо б стандартне вирахування було запроваджене у 2014 р., то можна було б розраховувати на приріст надходжень по сплаті ПДВ кінцевими споживачами в обсязі до 5 млрд. грн.⁵ Зауважимо, що такі розрахунки є спрощеними, але доволі наочними.

Окремо слід зазначити, що крім втрат податкових надходжень, запровадження стандартного вирахування може мати інші негативні наслідки. Два основних ризики, виникнення яких у зв'язку з цим заходом можна передбачити, це цільова неефек-

⁵ Надходження до зведеного бюджету від сплати ПДФО у 2014 р. склали 75 млрд. грн., відповідно, втрата – 25 млрд. грн., що є додатковими доходами населення. Ці доходи спрямовуються на споживання, а при стандартній ставці ПДВ 20% отримуємо 5 млрд. грн. податкових надходжень від сплати ПДВ.

тивність системі податки – соціальні пільги⁶ і небажані зміни пропозиції праці низькодоходних верств населення [6].

Поряд з негативним ефектом зміни податкового навантаження для доходів місцевих бюджетів, виникає суттєвий позитивний ефект для всіх без виключення платників податків. Ефект позитивного впливу полягає у тому, що за критерієм добробуту для більшості громадян такі зміни є бажаними, оскільки *ceteris paribus* збільшується сума доходу, який залишається у кожного платника податку після сплати усіх податкових зобов'язань. Майже для всіх платників податків зростає сума чистого доходу, виключення складають лише особи з щомісячним трудовим доходом вище 20 тис. грн. Отже, за Парето-критерієм покращується фінансовий стан для абсолютної більшості платників податків.

Критерій впливу на економічне зростання

Очевидно, що зменшення податкового навантаження на доходи населення призведе до переміщення податкового навантаження з оподаткування такого фактору виробництва, як праця на оподаткування споживання. З позицій висновків останніх емпіричних досліджень, що були присвячені цій проблематиці [5; 10] це означає, що така система оподаткування стає більш сприятливою для економічного зростання. Це є певний структурний шок для економіки загалом, масштаби і напрям впливу якого можна оцінити на основі побудови економетричної SVAR-моделі. У випадку оцінки очікуваних результатів за критерієм впливу на економічне зростання обмежимося лише загальним висновком, оскільки оцін-

ка параметрів шоку і його масштабу є темою окремого дослідження. Інтуїтивно слід припустити, що загалом для економіки цей шок буде сприятливим для економічного зростання, оскільки зростає не лише пропозиція праці, а також сукупна купівельна спроможність населення, оскільки податковий тягар автоматично трансформується в платоспроможний попит, особливо це стосується низькодоходних верств населення України.

Висновки. Таким чином, ключова вимога до якісної податкової системи, яку висуває теорія, але яку важко реалізувати на практиці, це справедливість оподаткування. В оподаткуванні одним з головних критеріїв справедливості є рівномірність розподілу податкового тягара між різними платниками податків, зокрема як за шкалою доходів, так і за соціальним статусом платників. З огляду на це вважаємо, що реалізація на практиці наших пропозицій дасть змогу зробити розподіл податкового навантаження для фізичних осіб – платників ПДФО більш справедливим. Відчуття справедливості оподаткування, яке має поступово формуватися у громадян України, є тією фундаментальною основою, на якій можна будувати абсолютно нову ефективну податкову систему країни. Як показав багаторічний досвід розвитку податкових відносин в Україні, система, що побудована на законі, в основі якого є сила примусу – неефективна; вона лише сприяє зростанню тіньового сектору економіки. Податковий закон має будуватися на силі переконання. Йдеться про переконаність у тому, що Закон для усіх платників один, що він сприяє рівномірному розподілу податкового навантаження, що ставлення до будь-яких платників (незалежно від їх статків чи наближення до владних структур) є однаковим та не допускає дискримінації одних на користь інших.

⁶ У випадку комплексної та інтегрованої системи податки – пільги може виникати ситуація, коли певні категорії громадян будуть сплачувати персональний податок, проте отримуватимуть соціальну допомогу і виплати. В такому разі кажуть, що перерозподільна ефективність системі незадовільна, оскільки вона працює за принципом, коли "коли одна рука дає, то інша – забирає". В Україні не створена комплексна та інтегрована з ПДФО система соціальних виплат.

Література

1. Концепція реформування податкової системи України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sfs.gov.ua/anonsi/7085.html>
2. Соколов А. А. Теория налогов / А. А. Соколов. – М. : ООО “ЮрИнфоР-Пресс”, 2003. – 506 с.
3. Швабій К. І. Фіскальна ефективність податку на доходи фізичних осіб / К. І. Швабій // *Фінанси України*. – 2012. № 3. – С. 31–37.
4. Швабій К. І. Регулятивна ефективність податку на доходи фізичних осіб в Україні / К. І. Швабій // *Фінанси України*. – 2013. № 4. – С. 27–44.
5. Acosta-Ormaechea S., Yoo J. Tax Composition and Growth : A Broad Cross – Country Perspective / S. Acosta-Ormaechea, J. Yoo // *IMF Working Paper*. – October, 2012. WP/12/257. – 35 p.
6. Creedy J. Tax Policy Design and the Role of a Tax-Free Threshold / J. Creedy, N. Haurat, G. Kalb // *Public Finance and Management*. – 2011. – 11 (4). – P. 338 364.
7. Understanding and Influencing Taxpayers Compliance Behaviour// OECD. – 2010. – November. – 100 p.
8. Saez E. The elasticity of taxable income with respect to marginal tax rates : A critical review / E. Saez, J. B. Slemrod, S. H. Giertz // *NBER Working paper series*. – 2009. – W 15012. – 72 p.
9. Tax by Design : The Mirrlees Review. – Oxford University Press Inc., New York, 2011. – 1025 p.
10. Quality of Taxation and the Crisis: Tax shifts from a growth perspective. Written by Doris Prammer // *Taxation Paper*. – 2011. – № 29. – 60 p.

References

1. Kontseptsiya reformuvannia podatkovoi systemy Ukrainy (2015). [Concept of reforming the tax system of Ukraine]. Available at: <http://sfs.gov.ua/anonsi/7085.html>
2. Sokolov, A. A. (2003). *Teoriia nalogov* [Theory of taxes]. Moscow: ООО “YurYnfoR-Press” [in Russian].
3. Shvabiy, K. I. (2012). *Fiskalna efektyvnist podatku na dohody fizichnyh osib* [Fiscal effectiveness of personal income tax]. *Finansy Ukrainy – Finance of Ukraine*, 3, 31-37. [in Ukrainian].
4. Shvabiy, K. I. (2013). *Regulatory efektyvnist podatku na dohody fizychnyh osib in Ukraini* [Regulatory effectiveness of tax on personal income in Ukraine]. *Finansy Ukrainy - Finance of Ukraine*, 4, 27-44 [in Ukrainian].
5. Acosta-Ormaechea, S., Yoo, J. (2012). *Tax Composition and Growth : A Broad Cross – Country Perspective IMF Working Paper WP/12/257*
6. Creedy, J., Haurat, N., Kalb, G. (2011). *Tax Policy Design and the Role of a Tax-Free Threshold. Public Finance and Management*, 11(4), 338 364.
7. *Understanding and Influencing Taxpayers Compliance Behaviour* (2010) [OECD].
8. Saez, E., Slemrod, J. B., Giertz, S. H. (2009). *The elasticity of taxable income with respect to marginal tax rates: A critical review NBER Working paper series W 15012*.
9. *Tax by Design: The Mirrlees Review* (2011). New York: Oxford University Press Inc.
10. *Quality of Taxation and the Crisis: Tax shifts from a growth perspective. Written by Doris Prammer* (2011). *Taxation Paper*, 29,60.